

BİR PASİF DİRENME MODELİ OLARAK SİVİL İTAATSİZLİK

Şeniz ANBARLI

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü

Özet

Demokratik hukuk düzeni, adaletsizlikler karşısında bireye kendini savunma ve koruma hakkını tanımıştır. Haksızlığa uğrayan birey, adaletsizliğin giderilmesi için yasal yolları denedikten sonra sorun çözülmemişse, pasif direnme olarak tanımlanan sivil itaatsizlik türü eylemlere başvurmakta, böylelikle yönetim ve kamuoyunun dikkatini çekmeye çalışmaktadır. Bir direnme hakkı olan sivil itaatsizliğin en belirgin kriterleri; yasaya aykırılık, şiddetsizlik, kamuya açıklık ve çığnenen pozitif hukuk normundan doğacak yaptırıma katlanmadır. Çalışmada, sivil itaatsizlik yaklaşımının öncülerinden sayılan Henry David Thoreau, Gandhi ve Martin Luther King'in fikirlerine yer verilmiştir. Düşünürlerin ortak noktaları, eylemlerin temelinde şiddetsizlik olmasıdır. Cezai yaptırımı baştan göze alan sivil itaatsiz, şiddete asla başvurmamaktadır. Türkiye'de bu konuda verilebilecek en iyi örnek olduğu için, Bergama eylemleri sivil itaatsizlik kriterleri açısından incelenmiştir. İyi niyet ve uzlaşma temelinde şekillenen sivil itaatsizlik, bu nitelikleriyle farklı bir politik felsefi akım olarak yorumlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Sivil itaatsizlik, pasif direnme.

Abstrac

Civil Disobedience As Passive Resistance Model

Democratic law order lets individuals defend and protect themselves against injustice. Individuals who are unfairly treated resort to actions such as civil disobedience defined as passive resistance in order to remove injustice if problems are not solved after they try legal ways. So they try to attract the attention of administration and public opinion. The most prominent criteria of civil disobedience given to individuals as a right are opposition to law, lack of violence, openness to the public and acceptance of sanctions resulted from positive law norms disobeyed. The opinions suggested by Henry David Thoreau, Gandhi and Martin Luther King who are supposed to be in the vanguard of civil disobedience approach have been proposed in the article. These thinkers' agreement stems from lack of violence in the source of actions. Disobedient civilians that envisage penal sanctions at the beginning never resort to violence. As the actions happened in Bergama are regarded as the best example about this subject in Turkey, they have been researched in connection with civil disobedience criteria. Civil disobedience with these characteristics shaped by means of good intention and reconciliation may be interpreted as a different politic philosophy movement.

Keywords: Passive resistance, civil disobedience

1.Giriş

Kanunlara karşı koyma, şiddet kullanmadan gösteriler yapma, yürüyüş ve protesto özgürlükleri ve sivil itaatsizlik kavramlarını günlük dilde daha çok telaffuz

etmeye başladığımız gibi, sosyal hukuki ve politik meselelerde de aynı oranda kullandığımız görülüyor. Söz konusu eylemlerin tamamında hükümet politikalarına karşı olarak, insanların mevcut soruna ilgisini çekmek ve hukuki bir sonuç yaratılması amacı güdülmektedir. Bazı kimseler sivil itaatsizlik konusunda, yüksek yetkililer tarafından geçerli kılınan yasaların kasıtlı olarak ihlali anlamını taşıdığı türünden önyargılara sahiptirler. Böyle bir anlayış, gerek yasanın gerekse sivil itaatsiz eylemcilerinin amaçlarını kapsamamaktadır.(Freeman,1999:109)

Sivil itaatsizlik edimi, yasayı bozmak yerine yasaya ya da kurala uyulması için yasayı bozan,anlaşmaya aykırı emri yadsıyan, oldukça medeni bir karşı koyma tarzıdır.(Ökçesiz,1994:12) Günümüzde en kalabalık caddelerde yapılan oturma eylemleri ve benzer gösteriler, dünyanın her yerinde yaygın bir politik mücadele yöntemi olarak sivil yönetimi protesto etmede kullanılmaktadır.

2.Sivil İtaatsizlik

2.1.Tanım

En basit anlamıyla itaat, varlığını buyruk ve emirden alan bir kabulleniş tarzıdır. Buyruk kaçınılmaz olarak itaat istemektedir ve bu istek zorlayıcı bir istek olduğu için zorlayıcılığını güçten ve bu gücü kullanandan almaktadır.Eski çağlarda bu bir tiran iken günümüzün buyruk sahibi, çoğunluk haline gelmiştir. Rousseau, Toplum Sözleşmesi'nde kuvvetli olanın kuvvetini hak, itaati de görev haline getirmedikçe, hiçbir zaman egemen kalacak kadar kuvvetli olamayacağını belirtiyor. Rousseau, ceza görmeyen itaatsizliğin meşru hale dönüşeceği noktasında bir uyarı da yapmaktadır.(Rousseau,1997:6)

Ökçesiz sivil itaatsizliği şöyle tanımlar. “Sivil itaatsizlik her şeyi: hukuk ve devlet düzenini, toplum gerçekliğini sorgulayan direnme hakkının bir bakıma bu süreç içerisindeki Hukuk Devleti idealini de yaratarak, bu yerin hukuk ve devlet düzeni tipinde büründüğü çağdaş bir biçimdir”.(Ökçesiz,1994:12) Drier, sivil itaatsizliğin bir itaatsizlik edimi, kamuoyuna açık, şiddetsizlik, siyasi ahlaki bir motivasyona dayalı olduğunu saptamaktadır.Buna göre de sivil itaatsizlik daima gösterisel bir düşünce açıklamasıdır denilebilir.(Ökçesiz,1994:12) Bu tür düşünce açıklamaları hukuk devletlerinde görülmekte olup, hukuk devleti idealinin gerçekleştirilmesinde kamuya açık ve yasaya aykırı olarak düzenlenen, bu sırada üçüncü kişilerin daha üstün bir hakkını çiğnemeyen barışçı protesto eylemleridir.

Tanımlardan anlaşılacağı üzere, kavram; yasanın özüne uymak suretiyle yasaya itaat etmeme biçiminde dışa vurulan bir karşıtlığı içermektedir.

2.2.-Sivil İtaatsizlik ve Direnme Hakkı

Direnme hakkı, sivil itaatsizliği tanımlama ve algılamada anahtar rol oynayabilecek bir kavram ve eylem tarzıdır.Freeman'a göre direniş, başkasının eylem ya da iradesi karşısındaki psikolojik, fiziki her türdeki muhalefeti kapsayarak, zorlamaya karşılık geliştirilen bir savunma

hareketidir.(Freeman,1999:109)Doktrin, bireylere baskı ve zulüm karşısında özgürlüklerini korumak için son çare olarak direnme hakkını tanımaktadır.Bu hak, pozitif hukuka da geçmiştir.

Zulme karşı direnme hakkının resmi olarak ilk kez kabul edilmesi ve açıklanması, 4 Temmuz 1776 tarihli Amerikan Bağımsızlık Bildirisi ile mümkün olmuştur.Direnme hakkı en geniş ifadesini ise Fransız İhtilali metinlerinde bulmaktadır.Günümüzde baskıya karşı direnme kendini başlıca iki biçimde gösteriyor: Pasif direnme ve aktif direnme.Zora ve şiddete başvurmaksızın baskıya karşı koyma yolu pasif direnmedir. Pasif direnme konusunda, bu kavramın öncüleri sayılan, Henry David Thoreau, Gandhi ve Martin Luther King, şiddeti asla onaylamamış, saldırsız direnmeden yana olmuşlardır.Aktif direnme ise ifadesini kuvvet ve gerekirse şiddetten almakta, isyan ya da ihtilal hareketi olarak adlandırılmaktadır.(Kapani,1989:314)

Sivil itaatsizliğin en temel anlamının şiddetsizlik olması onu aktif direnmeden uzaklaştırmakta, eylem tarzları bakımından pasif direnmeye yaklaştırılmaktadır.

Sivil itaatsizlik bir hak mıdır? sorusuna Ökçesiz, “Küçük direnme hakkı olarak” sivil itaatsizliğin de bir hak olacağı cevabını verir.Ökçesiz’e göre sivil itaatsizlik “Hukuk devleti idealini doğuran ve temellendiren aydınlatmacı doğal hukuk anlayışının sonucudur”.(Ökçesiz,1997:159)

3.Başlıca Sivil İtaatsizlik ve Görüşler

Sivil itaatsizlik terimini literatüre kazandıran Henry David Thoreau dur.Aynı zamanda bir naturist olan Thoreau’nun Sivil İtaatsizlik kitabı yankısını Gandhi’de, Martin Luther King’de ve onları izleyen binlerce adalet yanlısında bulmuştur.

3.1-Henry David Thoreau

Bugüne kadar kaleme alınmış en ciddi direnme doktrininin sahibi olarak karşımıza Thoreau çıkmaktadır. Görüşleri ile milyonları etkilemeyi başaran yazarın yaşamına bakıldığında, gençlik yıllarından itibaren topluma karşı çıkışının izlerine rastlanır. Hiçbir zenginlik hırslı olmayan Thoreau, asgari geçim şartlarını sağlamaktan öte bir iş istememiştir.Sivil itaatsizlik doktrininin oluşumunda Meksika Harbi önemlidir. Ona göre Meksika ile yapılan savaşın amacı, zenci köleliğini yeni bir bölgeye yaymaktı ve O, kendince böyle adaletsizlikler yapan bir hükümeti mali bakımdan desteklemeye mecbur değildi.Bu nedenle kelle vergisini ödemeyi reddetmiş ve hapse girmiştir.(Downs,1998:93-96)

Thoreau Sivil İtaatsizlik kitabına “En iyi yönetim en az yönetendir” diyerek başlamış ve en büyük dileğinin, bunun daha çabuk ve daha sistemli işlediğini görmek olduğunu belirtmiştir.Aslında en iyi yönetimin hiç yönetmeyen olduğunu düşünmektedir. O’nu böyle düşünmeye iten neden, yönetimin insanların taleplerine cevap verememesi ve gücünü kötüye kullanmasıdır. Thoreau, yönetimin zorbalığı

ve yetersizliği yüzünden yaşam çekilmez bir duruma geldiğinde insanların direnme hakkının bulunduğundan söz etmektedir.(Thoreau,1999:41-46)

Çoğunluğun yönettiği hükümetin her durumda doğruluk üzerine kurulmadığını düşünen Thoreau, İyi ve kötü üzerinde çoğunluğun değil yalnız vicdanların karar verdiği bir hükümet olmaz mı? diye sorar.Görüldüğü gibi düşünür, vicdanı dolayısıyla insan onurunu ve bunlardan hepsinin öncesinde bireyin özerkliğini dünyayı algılamak için esas almaktadır.(Ökçesiz,1994:30) Thoreau, kanunlara karşı açık ve maksatlı bir itaatsizlik noktasına da varsa, vatandaşın görevinin haksızlıklara karşı koymak olduğunu belirtmektedir.

3.2-Gandhi ve Satyagraha

Thoreau'nun sivil itaatsizlik yaklaşımının yeniden fark edilmesini sağlayan, 1900 larda Oxford'da hukuk okuyan Mohandas K. Gandhi dir. Daha sonra Güney Afrika'daki Hintlileri bir araya getirmek için Indian Opinion (Hintlinin Kanısı) adlı gazeteyi çıkarmaya başladı. Gazetede kötü yönetimlere karşı koyma gerekliliği üzerine bir yazı yazan Gandhi, yasalara karşı doğrudan harekete geçmiş, kitle tutuklamalarına yol açması için yasaları bilerek çiğnemiştir.Hareket günden güne ivme kazanmış ve sonuç olarak yönetim, yasaları gözden geçirmekle binlerce kişiyi hapisanelere doldurmak arasında kalmıştır.Gandhi'nin kullandığı yöntemler sadece haksızlık içeren yasalara karşı değil, dini emirlere ve kast sistemine karşı da etkili olmuştur.(Thoreau,1999:33)

Gandhi'ye göre sivil itaatsizlik, şiddete başvurmadan direnme, gerçeğe ve adalete derin bağlılık ifade ediyordu. Sivil itaatsizlik Onun elinde pasif direnmenin kutsal kitabı haline gelmiştir.(Downs,1998:103) Gandhi sivil itaatsizliğin karşılığını Satyagraha'da bulmuştur.

Satyagraha:

Satyagraha, hakikate tutunma, hakikat gücü , ayrıca ruh gücü ve sevgiden doğan kuvvet anlamına gelmektedir.Satyagraha, Güney Afrika'da bulunan Hintlilerin şiddet kullanmaksızın yaptıkları direnişi, kadınların oy hakkını savunanlardan ve pasif direnişten ayırmak için bulunan bir terimdir.Gandhi yasanın belirli davranış biçimlerine karşı gelirken, yasanın öngördüğü cezaya da uymuştur. Çünkü Satyagrahi, yasalara aklını kullanarak iradeyle boyun eğer. Ancak yasalara bu biçimde uyduktan sonra insan, kuralların adaletli ya da adaletsiz olduğuna karar verebilir. Eğer adaletsizliği görüyorsa yasalara karşı boyun eğmezliğe başvurabilir.(Ökçesiz,1994:41)

3.3-Martin Luther King

Martin Luther King'i sivil itaatsizlerin öncülerinden saymamızın nedeni,kişiliği ve zenci hakları konusundaki fikir ve eylemleri ile sivil itaatsizlik yaklaşımına katkı sağlamış oluşundandır.

Eğer adaletsizlik yöneticiler için pek önem taşııyorsa, kural ve kanunlara karşı itaatsizlikte ısrar etmek, adaletsizliğe uymaktan daha önemlidir. Adaletsizliğin daha önemli kılındığı Birmingham'da King, siyahlara karşı yapılan sistematik ayrımcılığa meydan okumuştur. (Storey, 1999:22) Martin Luther King, 16 Nisan 1963'de Birmingham Hapishanesi'nden bir rahip dostuna yazdığı mektupta, adaletsizlikleri yok etmek için gerçekleştirilecek olan ve şiddetsizlik içeren kampanyasında dört temel adımdan söz etmektedir.*

Adaletsizlikleri devam ettirmek değil keyfiyetleri sona erdirmek

Müzakere yapmak, tartışmak

Kendini eğitmek

Doğrudan hareket

4. Sivil İtaatsizlik Eylemlerinin Temel Nitelikleri

İktidarla ilgili tartışmalarda sorulan temel soru, hayatınız hakkındaki kararlarda sizin mi yoksa başkalarının mı söz sahibi olduğuna ilişkindir. Sivil bir toplumda yaşamınız hakkındaki seçimleri siz yapabilirken siyasi bir toplumda başkaları sahip oldukları güçle sizi itaate zorlayarak kararları uygulatırlar. (Conry, 1997:1997) Bu noktada bireylerin haklarına saygı gösterilmesine yönelik etkinlikler, yasanın ya da kuralın ihlali karşısındaki duyarlılık derecesi, hakları sahiplenme bilinci, özgürlükler hukukunun güvenceleri yönünden önem taşımaktadır. Kaboğlu'na göre, duyarlılıktan direnmeye giden yolda bireylik bilincinin altı çizilmelidir. Çünkü birey olma bilincinin zayıflığı, toplum üyelerini otoriter eğilimlere götürebilir. Oysa toplumsal örgütlenme derecesi yoğun olduğu sürece, hak ve özgürlüklerinin gelişmesi için uygun ortam da hazırlanmış olacaktır. (Kaboğlu, 1998:140)

Sivil İtaatsizlik eylemlerinin temel öğelerini şu şekilde sıralayabiliriz:

Yasaya Aykırılık: Sivil itaatsizlik edimlerinde yasa ya da hukuk normuna aykırılık dile getirilmektedir. Daima illegal olan sivil itaatsizlik, kendi özgünlüğünü yaratan koşullarda gerçekleşir. Bu tür protesto eylemleri tekil hukuk normlarının bilinçli ihlalini içerir. (Ökçesiz, 1994:114) Sivil itaatsizlik, müeyyidesinden korkmaksızın kanunlara direnme isteğini varsayar.

Şiddetsizlik: Gandhi'nin Satyagrahası, şiddetsizlik üzerine kurulmuştur. Martin Luther King de şiddetsizliği düşünce ve eyleminin merkezine oturtmuştur. King'e göre sivil itaatsizlik şiddete ve kaba güce başvurmamalıdır.

* Martin Luther King'in mektubunun orijinali için bkz Civil Disobedience: Theori and Practice. Newyork: Pegasus, 1969.

Çünkü şiddet eylemleri sivil itaatsizlikle bağdaşmaz. Gerçek bir sivil itaatsizlik vicdani ve derin bir inancı gösterir, bu yüzden de tehdit edici değil, uyarıcıdır.

Kamuya Açıklık: Sivil İtaatsizlik bir çağrı işlevi üstlendiği için, iletmek istediği mesajı etkili araçlarla muhatabına ulaştırmayı amaçlamaktadır. Sivil itaatsiz, yalnızca mağdurun değil herkesin böyle bir olaya karşı tepki göstermesi gerekliliğinden hareket eder. Eylemler gizli olarak değil, her zaman kamunun bilgisine sunulmak üzere gerçekleştirilir.

Çiğnenen Pozitif Hukuk Normundan Doğacak Yaptırıma Katlanma: Sivil itaatsizin yapılan eylem sonucunda doğacak yaptırıma katlanmasının amacı, muhataplardan beklenen ilgiyi ve desteği sağlamaktır. Gandhi, bu tutumu eylemlerini daha dramatize etmek, sempati ile beslemek için kullanmıştır. (Ökçesiz, 1994:125)

5. Sivil İtaatsizliğin Meşruluğu Sorunu

Sivil toplum, toplumların demokratikleşmesinde ve insan hakları kurbanlarına yardımda bulunmada bugün önemli bir işlevi üstlenmektedir. Bu yardımlar uluslar arası düzeyde de etken hale gelmekte ve sivil toplum örgütleri bu noktada mağdurlar için gerekli desteği sağlamaktadır. NGO (Non-Governmental Organizations) adı verilen kuruluşlar, demokratikleşme için birlikte hareket etmenin önemini vurgulamaktadır. (Crocker, 1998:504)

Ancak sivil toplum örgütlerinin bu tür faaliyetlerini profesyonel anlamda kurumsallaşmadan uzak görünen sivil itaatsizlik uygulamalarıyla karıştırmamak gerekir. Çünkü sivil itaatsizler, eylem planlarına rağmen, daha çok bir hareket tarzında örgütlenmişlerdir. Sivil itaatsizlik edimi, demokratik ve hukuksal çözümler işletildikten sonra başka çare kalmayan durumlarda söz konusu olabilmekte, bu tür eylemlere başvurma son çare olarak kabul edilmektedir. Adil bir yaşam beklentisi içindeki gruplar, demokratik hukuk kurallarının uygulanmasını sağlamak amacıyla eylemlere başvurdıklarında, taleplerinin karşılanması için mevcut yasa kuralı ya da kurallarına bilerek aykırı davranarak, siyasi karara karşı çıkışlarını anlatmaktadırlar. Bu noktada yasa kuralının çiğnenmesinden doğan yaptırıma razı olma biçiminde şekillenen, edimin içtenliğine duyulan inançtır. Yasaya aykırılık içeren bu tür eylemlerde meşruluk önemli bir sorundur. Sivil itaatsizlik, demokratik hukuk devleti idealinde bulunan ortak yarar ve değerlerin gerçekleştirilmesine yöneldiğinden, kendi içinde meşruluk sorununu da çözmüş olmaktadır. Sivil itaatsiz, yapılan eylemleri belirtilen değerlere ulaşmada araç olarak tanımlar.

Liberal devlet, bireyin temel hak ve özgürlüklerinin çiğnenmesini önlemek amacıyla, bireyin siyasi mekanizma içinde yer almasını sağlamış, bunun sonucunda da her yurttaş siyasi hayata yön verme olanağına kavuşmuştur. Maddi ve manevi baskılara karşı korunan birey, bu korunmayı düşünce, basın, inanç, toplantı dernek kurma özgürlükleriyle gerçekleştirilmektedir. Siyasi otoritenin özgürlükleri

çığnemesine engel olmak için bireyin yönetime katılması, çağdaş demokrasilerin ön koşulu durumundadır.(Göze,1995:19)

6.Türkiye’de Bir Sivil İtaatsizlik Örneği: Bergama Eylemleri

Bergama’da Eurogold tarafından siyanürle altın aranması karşısında yapılan eylemlerin, kamuoyu üzerinde büyük etki yarattığı, halkın, yerli ve yabancı basının olayları dikkatle izlediği gözlenmiştir.Sivil toplum, insan topluluklarının hiçbir güç tarafından zorlanmaksızın içinde rahatlıkla hareket edebilecekleri alanın adı olmasına rağmen, Türkiye’de durumun genellikle siyasi iktidar lehine sonuçlandığı bilinmektedir. Siyanürlü altına karşı on iki yıldır verilen mücadelede halkın, Türk demokrasi ve sivil toplum tarihinde eşine rastlanmayan bir hareket gerçekleştirerek çevre bilinci ve hak arama konularındaki duyarlılıklarını kanıtladıkları görülmektedir*

Ülkemizdeki çevre eylemlerine baktığımızda, eylemlerin siyasi iktidarın mevcut hukuk norm ve mahkeme kararlarına uymaması sonucunda gerçekleştiği görülmektedir.İzmir İdare Mahkemesinin verdiği karara rağmen madenin belirtilen yöntemle altın aramaya devam etmesi,siyasi iktidarın hukuk kurallarını uygulatmadığı sonucunun doğmasına neden olmuştur.Hukuksal tüm yolları deneyen Bergamalılar, “Bergama Yurttaş Girişimi”, adı verilen oluşum çerçevesinde ,sivil itaatsizlik olarak yorumlanabilecek eylemler düzenlemişlerdir.Bu eylemlerden bazıları şunlardır:

6.1-Referandum (21 Ocak 1997)

Ovacık’ta Eurogold isimli firmanın siyanürlü yöntemle altın üretmek istemesiyle başlayan ve yedi yıldır süregelen tartışmaların, 12 Ocak 1997’de sekiz köyde yapılan referandumla (katılanların tümünün “siyanüre hayır” oyuyla) farklı bir boyut kazandığı görülmektedir.Dönemin belediye başkanı Sefa Taşkın, sonuçların bölge halkının madeni istemediğini ortaya çıkardığını, devlet yetkililerinin bunu değerlendirmeleri gerektiğini belirtmiştir. (Sabah,14.01.1997)

Referanduma katılımın % 85 gibi büyük bir çoğunluk olduğu düşünülürse, bölge halkının madeni istemediği sadece bu katılım oranına bakılarak değerlendirilebilir. Köylülerin hiçbir dayatma olmaksızın bu tür bir eylemi düzenlemiş olması, mücadelenin demokratik niteliğinin de göstergesidir.

6.2-Köylülerin Maden Sahasına Girmesi (22 Nisan 1997)

Eurogold’un valilik kararına rağmen faaliyetini sürdürmesi karşısında, Bergamalı köylüler 22 Nisan1997’de madene girmişlerdir.Maden sahasına girme

*Bu konuda daha fazla bilgi için bkz, ANBARLI, Şeniz “Sivil Toplum Örgütlerinin Siyasi İktidara Etkileri (Bergama Örneği)”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ç.O.M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale-1999.

eyleminde elebaşılık yaptıkları iddiasıyla 19 kişi gözaltına alınmış, Bergama Cumhuriyet Başsavcılığı'nda ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakılmışlardır. (Yeni Asır,25.04.1997) Görüldüğü gibi bu eylemde, eylemi gerçekleştirenler, cezai sorumluluğu göze alarak bir tür sivil itaatsizlik örneği sergilemişlerdir.

6.3-Nüfus Sayımına Katılmama Eylemi (30 Kasım 1997)

Bergama'ya bağlı Çamköy, Narlıca, Pınarköy, Aşağı Kırıklar, Tepeköy ve Yalnızev köylerinde yaşayanlar, siyanürlü madeni kapatmayan yetkilileri protesto etmek amacıyla 30 Kasım 1997'de yapılan nüfus sayımında sayım memurlarına kapılarını açmamışlardır. İzmir Valisi Erol Çakır, yasa gereği adalet mekanizmasının işletileceğini söylerken sadece iki köyde bazı vatandaşların kapılarını açmadığını kaydetmiştir.

Köylüler bu eylemi, kendilerini yok sayıp istemlerine cevap vermeyen yetkililere tepki göstermek amacıyla düzenlediklerini ancak yetkililer görevini yapıp madeni kapatırsa vatandaşlık görevlerini yerine getireceklerini söylemişlerdir.

7.Balıca Siviz İtaatsizlik Yöntemleri

Aşağıda belirtilen sivil itaatsizlik eylem türleri, demokratik hukuk devletlerinde gerçekleştirilen hareketlerdir.Hemen hepsinin ortak niteliği, şiddetsizlik içermesi ve barışçıl protesto gösterileri olmalarıdır.*

- Oturma
- İnsandan Halı
- İşgal
- Genel greve çağrı
- İmza toplama
- Yayınla kendini ihbar
- Şantiye alanlarına kulübeler ve çadırlar kurma
- Hastalıklı balıkları sorumlu firma binalarına bırakma
- Ölü biçiminde yere uzanma
- Füze Üstlerine girme girişimi
- Barış kampları kurma
- İmdat frenini çekme
- Ölüm bölgesini yaşam bölgesine dönüştürme
- 100 metre yüksekliğe balon asma
- Sivil savunma tatbikatında sığınaklara girmeme
- Ağaçların kesilmesini engelleme
- Otobüslerde ırklara göre oturma düzenine uymama

* Bu konuda daha fazla bilgi için bkz ÖKÇESİZ, Hayrettin, Sivil İtaatsizlik, AfaYay., İstanbul-1994, s.49.

Atom bombası deneme bölgesine girme teşebbüsü
Yasaklanmış sempati gösterileri
Bomba deneme bölgesine kilise yapımı
Pentagon'un gizli belgelerinin yayımı
Silah fabrikasına girme ve bazı füze parçalarını uzaklaştırma
Füzelerin tahrip başlıklarını sökme
Tehlikeli yerlere trafik işaretleri koyma, yaya geçidi işareti çizme
Ağaçlara sarılma
Sınır geçme
Atom enerji santralinin çitini sökme
Kira boykotu
Gizli atom silahlarının planlarını açıklama
Çocuklarla el ele vererek yolu kesme

Kuralları aşırı bir titizlikle uygulamak (böylelikle hizmeti yavaşlatmak ya da bir haksızlığı ortaya çıkarmak)

Hukuki olanaklardan kitleler halinde yararlanmak (Ülkemizde sıkça görülen toplu olarak viziteye çıkma)

Sonuç

Sivil toplum demokrasi çerçevesinde görülen odur ki, sivil toplumun en önemli işlevi, devleti metafiziksel bir kurum olmaktan çıkarmasıdır. Günümüz toplumu, “bütün iktidarlar Tanrı’dan gelir” temelinden sıyrılırken, temele halkın ve tek tek bireylerin siyasi güce duyduğu meşruiyet yerleşmiştir. İtaati dinsel motiflerle destekleyen inanışlar, baskıya karşı direnmenin yolunu yüzyıllarca kapalı tutmuştur. Bugün, İsa’nın “Bir yanağınıza tokat atıldığında diğer yanağınızı da uzatın” türünden yaklaşımlar terk edilerek, bireyin özgürlüğünü kısıtlayıcı her çeşit baskıya karşı kendini savunma hakkının yolu açılmıştır.

Birey ya da gruplar, haksızlığa uğradıklarını düşündükleri konularda tepkilerini, şiddete başvurmaksızın ancak kanunun suç saydığı bir edimi gerçekleştirerek üstelik eylem sonrasında öngörülen cezayı da hesaba katarak, sivil itaatsizlik adını verdiğimiz direnme biçimiyle göstermektedirler. Özellikle küreselleşme karşıtı gruplar, üretim ve kullanım sırasında doğanın zarara uğrama olasılığını yok etmek ya da en aza indirmek için sivil itaatsiz eylemleri düzenliyorlar. Bu gruplar dünyanın her yerinde gerçekleştirdikleri ilginç eylemlerle, ilgililerin ve kamuoyunun dikkatini çekmeye çalışıyorlar.

Ülkemizdeki çevre hareketlerine baktığımızda ise Türkiye’de çevre sorunlarının ya da konularının “hareket” tanımına girebilecek tepki, oluşum ve eylemlere dönüşümünün pek mümkün olmadığı söylenebilir. Örgütlenmenin zayıf olduğu toplumlarda, örgütlü hareket etme bilinci arttıkça ülke çapında işbirliği yapmanın yolları da bulunmaya başlanmıştır. Bu bağlamda verilebilecek en iyi örnek, Bergama eylemleridir. Eylemlere hakim olan şiddetsizlik, siyasi ahlaki

motivasyon benimsenen ilkelerin başında gelmiştir. Eylemlerde bilinçli ve sınırlı norm ihlalinin olması sivil itaatsizlik yaklaşımı için yeterlidir.

Bir tür direnme hakkı olarak tanımlanan sivil itaatsizlik, özgürlüklerin korunması yolunda etkili yöntemler sunmaktadır. Sivil itaatsizler müeyyidelerle karşılaşmalar da, anayasalarda üstü kapalı ifadelerle de olsa, özgürlüğü kısıtlayanlara karşı direnme hakkına olanak verecek izler bulunmaktadır. İyi niyet, şiddetsizlik ve uzlaşma temelinde şekillenen sivil itaatsizlik, bu nitelikleriyle farklı bir politik felsefi akım olarak yorumlanabilir.

Kaynakça

- Anbarlı, Şeniz (1999) “Sivil Toplum Örgütlerinin Siyasi İktidara Etkileri (Bergama Örneği)” Ç.O.M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- Crocker, David (1998), “National Crimes And International Civil Society”, *Constellations*, Vol 5, No 4, U.S.A.
- Conry, Barbara (1998), “Who Should Make Decisions About Your Life”, *The Futurist*, May-June.
- Downs, Robert (1998), (Çev. Erol Güngör), *Dünyayı Değiştiren Kitaplar*, 4. Baskı, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Freeman, Harrop (1999), (Çev. Hakan Arslan), *Sivil İtaatsizlik ve Pasif Direniş* içinde, 2. Baskı, Vadi Yayınları, Ankara.
- Göze, Ayferi (1995), *Liberal Marxiste Faşist ve Sosyal Devlet*, 3. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.
- Kaboğlu, Ö. İbrahim (1998), *Özgürlükler Hukuku*, 4. Baskı, Afa Yayınları, İstanbul.
- Kapani, Münici (1989), *Kamu Hürriyetleri*, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Ökçesiz, Hayrettin (1994), *Sivil İtaatsizlik*, 2. Baskı, Afa Yayınları, İstanbul.
- Ökçesiz, Hayrettin (1997), “Sivil İtaatsizlik Hakkı”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Kasım-Aralık.
- Rousseau, J.J (1997), (Çev. Vedet Günyol), *Toplum Anlaşması*, M.E.B. Yayınları, Ankara.
- Storey, Mark (1999), “Naturism and Civil Disobedience”, *Natus Life International*, No.15, Spring.
- Sabah, 14 Ocak 1997.
- Sabah, 1 Aralık 1997.
- Thoreau, Henry David (1999), (Çev. Hakan Arslan), *Sivil İtaatsizlik ve Pasif Direniş*, 2. Baskı, Vadi Yayınları, Ankara.
- Yeni Asır, 25 Nisan, 1997.